

Олійник Т.О., к.е.н.,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Запорізький національний технічний університет
Матейченко А.Ю., магістрант
Запорізький національний технічний університет

МЕТОДИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Олійник Т.О., Матейченко А.Ю. Методи оцінки фінансового стану та ефективності використання ресурсів підприємства. У статті розглянуто проблеми сутності та необхідності аналізу фінансового стану та ефективності використання ресурсів підприємства, а також методи, принципи і методики та пропозиції щодо їх удосконалення. Уточнено сутність поняття фінансових ресурсів підприємства, джерела їх формування. Результати дослідження мають практичну цінність і спрямовані на підвищення фінансової стабільності за рахунок цільового використання фінансових ресурсів суб'єкта господарювання. Запропоновано низку рекомендацій щодо шляхів розвитку та зниження ризиків нестабільності фінансової стійкості підприємств. Практичне значення полягає у можливості використання одержаних висновків, пропозицій та рекомендацій для забезпечення платоспроможності підприємства.

Ключові слова: оцінка, методи, оцінка фінансового стану, ресурси підприємства, фінансова стійкість, платоспроможність, ліквідність.

Олейник Т.А., Матейченко А.Ю. Методы оценки финансового состояния и эффективности использования ресурсов предприятия. В статье рассматриваются проблемы сущности и необходимости анализа финансового состояния и эффективности использования ресурсов предприятия, а также методы, принципы и методики и предложения по их усовершенствованию. Уточнена сущность понятия финансовых ресурсов предприятия, источники их формирования. Результаты исследования имеют практическую ценность и направлены на повышение финансовой стабильности за счет целевого использования финансовых ресурсов субъекта хозяйствования. Предложен ряд рекомендаций относительно путей развития и снижения рисков нестабильности финансовой устойчивости предприятий. Практическое значение заключается в возможности использования полученных выводов, предложений и рекомендаций для обеспечения платежеспособности предприятия.

Ключевые слова: оценка, методы, оценка финансового состояния, ресурсы предприятия, финансовая устойчивость, платежеспособность, ликвидность.

Oliinyk T.O., Matieichenko A.Y. Methods of assessing the financial condition and efficiency of using enterprise resources. The article deals with the problems of the essence and necessity of an analysis of the financial condition and efficiency of the use of enterprise resources, as well as methods, principles and methods, and suggestions for their improvement. The essence of the concept of financial resources of the enterprise, sources of their formation is specified. The results of the study have a practical value and are aimed at increasing financial stability at the expense of the targeted use of the financial resources of the business entity. A number of recommendations on ways of development and reduction of instability risks of financial stability of enterprises are offered. The practical value lies in the possibility of using the findings, suggestions and recommendations received to ensure the solvency of the enterprise.

Key words: estimation, methods, estimation of financial condition, enterprise resources, financial stability, solvency, liquidity.

Постановка проблеми. Сьогодні в умовах становлення та розвитку ринкових відносин в Україні для успішного процвітання будь-якої галузі підприємства великого значення набуває забезпечення діяльності суб'єктів господарювання достатнім обсягом фінансових ресурсів. Відомо, що формування та цільове використання фінансових ресурсів є запорукою стабільного фінансового стану підприємств.

Нині в Україні у більшій частині суб'єктів господарювання спостерігається нестача фінансових

ресурсів, що зумовлено низьким рівнем економіки. Велика кількість підприємств унаслідок інфляції та збитковості втрачає власні фінансові ресурси, відслідковується значна іммобілізація через недосконалу систему оподаткування, а також установлення високої вартості на залучення позичкових коштів. Низький рівень резервів фінансових ресурсів негативно відображається на виробничо-господарській діяльності, що спричиняє виникнення та зростання заборгованості перед суб'єктами господарювання з

оплати праці та податків, при цьому спостерігається тенденція до зменшення можливостей фінансування подальшого розвитку підприємств та скорочення надходжень до бюджету. За цих обставин для здійснення фінансово-господарської діяльності великого значення набуває накопичення в достатньому обсязі фінансових ресурсів підприємства.

Таким чином, аналіз фінансового стану підприємства дає змогу найточніше оцінити забезпеченість, інтенсивність та ефективність використання фінансових ресурсів для підвищення рівня ефективності управління та зниження рівня ризику втрати платоспроможності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці визначення сутності фінансових ресурсів та процесів їх формування і використання присвятили свої дослідження українські та зарубіжні вчені-економісти, а саме: М.Д. Білик [7, с. 13], І.О. Бланк, В.М. Гриньов, В.О. Коюда [5, с. 424], А.І. Даниленко, А.Г. Загородній, І.В. Зятковський, Г.Г. Кірейцев [6, с. 268], В.М. Опарін, К.В. Павлюк, А.М. Поддєрьогін, О.Р. Романенко, В.Г. Белоліпецький, П.І. Вахрін, А. Ковальова, Н.В. Колчіна, М.Г. Лапуста, Д.С. Моляков, Л.Г. Скамай, М.Г. Сичов, А.С. Філімоненков та ін. [1]. Так, М.Г. Сичов підкреслює, що фінансові ресурси як грошові нагромадження і грошові фонди створюються підприємствами, об'єднаннями, організаціями, державою в порядку розподілу і перерозподілу суспільного продукту і національного доходу [2]. Також варто уваги трактування фінансових ресурсів, що пропонує А.С. Філімоненков [3, с. 280], який на відміну від інших учених-економістів, які під фінансовими ресурсами розуміли грошові надходження, доходи і нагромадження у фондовій та нефондовій формах, трактує фінансові ресурси підприємства як грошовий капітал, вкладений у підприємство для одержання доходів і прибутку. А.М. Поддєрьогін у своїх роботах пише, що фінансові ресурси – це грошові кошти, які є в розпорядженні підприємств. Таким чином, до фінансових ресурсів належать грошові фонди й та частина грошових коштів, яка використовується в нефондовій формі [4, с. 552].

Результати наукових спостережень вказують на те, що вчені не дотримуються єдиної думки стосовно визначення сутності категорії «фінансові ресурси підприємства», що значно стримує впровадження в практику дієвих методик щодо запобігання кризовим явищам, пов'язаних з їх використанням в умовах ринкової економіки України.

Постановка завдання. Метою дослідження є розроблення теоретичних та методологічних підходів до підвищення ефективності цільового використання та додаткового залучення резервів фінансових ресурсів, а також удосконалення оцінки фінансового стану як основи діяльності підприємства.

Виклад основних результатів. Забезпеченість фінансовими ресурсами та їх раціональне використання в межах розрахункових потреб створюють

можливості для подальшого росту рівня виробничих показників, підвищення ефективності раціонального застосування засобів та предметів праці, робочої сили та сучасних інформаційних технологій.

Фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських чинників і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів [7, с. 552].

На фінансовий стан підприємства впливають усі види його діяльності: виробнича, комерційна, фінансово-господарська. Перш за все позитивний вплив простежується від безперервного випуску і реалізації високоякісної конкурентоспроможної продукції.

Завдяки успішному виконанню та перевиконанню плану виробництва і реалізації продукції, зниженню її собівартості суб'єкт господарювання одержує надплановий прибуток, що є безпосереднім початком утворення додаткових джерел коштів, які в кінцевому підсумку сприяють зміцненню фінансового стану, тому успішна виробнича діяльність є запорукою поліпшення фінансового становища підприємств у цілому. Проте існують випадки, коли навіть прибуткове підприємство потерпає від фінансових труднощів, які пов'язані з не досить раціональним розподіленням і використанням наявних фінансових ресурсів.

Для досягнення основної мети аналізу фінансового стану підприємства можуть застосовуватися різні методи аналізу. Методи фінансового аналізу – це комплекс науково-методичного інструментарію для оцінки фінансового стану підприємства [8, с. 487]. Проаналізувавши літературні опрацювання авторів, які досліджували це питання, маємо можливість виокремити такі методи оцінки фінансового стану підприємства: коефіцієнтний, комплексний, інтегральний та рівноважний.

Коефіцієнтний метод передбачає розрахунковий ряд системи коефіцієнтів, що проявляють різні аспекти господарювання підприємства і враховують вплив як внутрішніх, так і зовнішніх чинників на фінансовий стан підприємства. На рис. 1 наведено систему коефіцієнтів для оцінки фінансового стану підприємства коефіцієнтним методом.

Основними недоліками та ускладненнями методу в його застосуванні є:

- 1) трудомісткість – містить надскладний процес формування результатів оцінювання;
- 2) нерегульованість нормативних значень більшої частки коефіцієнтів, що використовуються в аналізованні;
- 3) під час змін у часі величин для розрахунку, коли зміни значень коефіцієнтів у постійній динаміці не можуть бути інтерпретовані належним чином.

Цей метод слід використовувати суб'єктам господарювання, які мають час для правильного інтерпретування результатів.

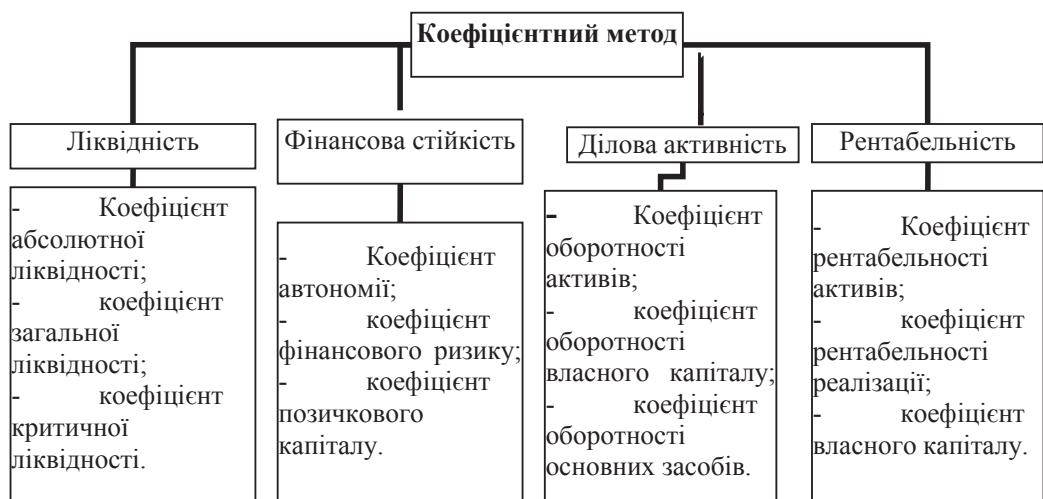

Рис. 1. Система коефіцієнтів оцінки фінансового стану підприємства за коефіцієнтним методом

Комплексний метод виявляє проблемні сегменти в діяльності підприємства, а також аналізує причини їх виникнення, що є позитивною перевагою даного методу. Однак існують і недоліки: як і попередній метод, він є трудомістким та не має нормативних значень більшості коефіцієнтів, саме тому вони обмежують використання цього методу на практиці, особливо під час оперативної оцінки підприємства [9, с. 472].

Оцінку фінансового стану підприємства за комплексним підходом схематично зображено на рис. 2.

Інтегральний метод аналізу фінансового стану підприємства слід використовувати тим підприємствам, які хочуть визначити власний фінансовий

стан певним сукупним інтегральним показником. Під час даного методу розраховується інтегральний показник на базі узагальнюючих показників за рівнем платоспроможності, фінансової незалежності та якості активів підприємства [10, с. 139–146]. Однією з переваг цього методу є те, що сукупний (інтегральний) показник можна в будь-який момент доповнити необмеженою кількістю аналітичних сегментів та коефіцієнтів, що дає змогу постійно простежувати рівень фінансового стану підприємства. До головного недоліку можна віднести виникнення певної неузгодженості понять «платоспроможність» та «ліквідність».

Для оцінки фінансового стану підприємства за інтегральним методом використовують загальні

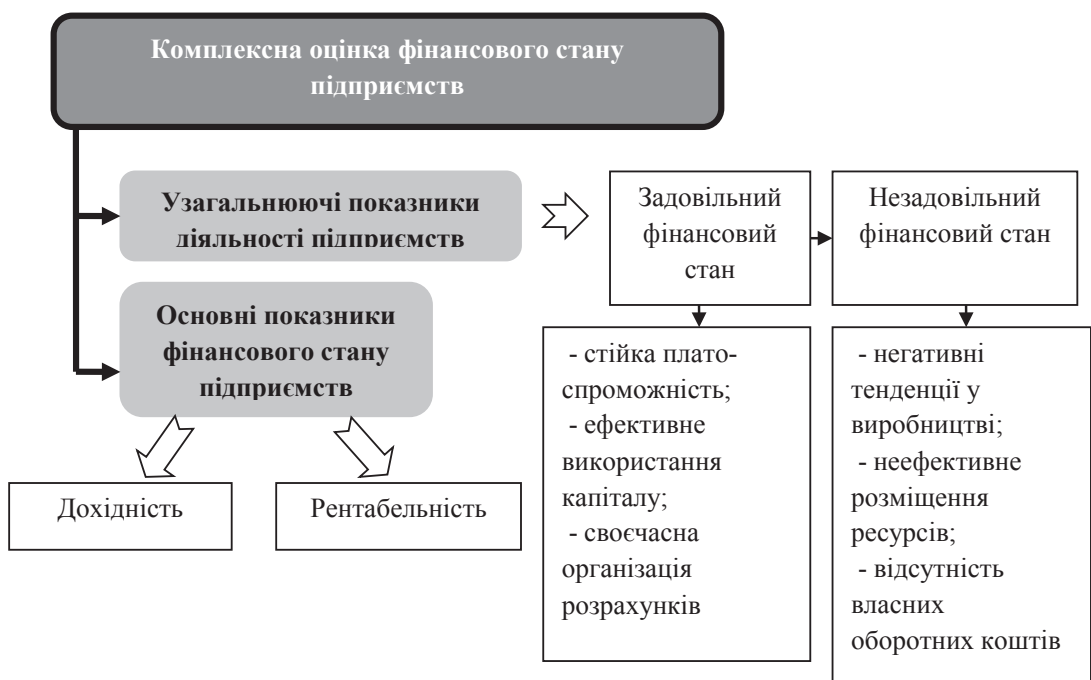

Рис. 2. Показники комплексної оцінки фінансового стану підприємства

показники: рівень платоспроможності (коефіцієнти покриття, поточної ліквідності та абсолютної ліквідності), рівень фінансової незалежності (коефіцієнти автономії, фінансової стабільності та маневреності власного капіталу) та рівень якості активів (частка високоліквідних активів, коефіцієнти якості дебіторської заборгованості та чистих обігових котів).

Рівноважний метод базується на ліквідності та оцінці фінансового стану підприємств зі спектру досягнення рівноваги між ліквідними потоками у сфері господарсько-операційної, інвестиційної та фінансової діяльності суб'єкта господарювання, одна виступає полем для створення коштів, а інша – як поле використання коштів. Формовані і спожиті в них ліквідні грошові потоки мають назву результату господарської діяльності й результату фінансової діяльності відповідно. Рівність між цими результатами створює ситуацію ідеальної фінансової рівноваги підприємства, коли сукупний результат господарської і фінансової діяльності дорівнює нулю.

Цей метод апробований світовим досвідом. Його реалізація дала змогу встановити дев'ять типових ситуацій фінансового стану підприємства і розробити відповідні рекомендації загального характеру для досягнення фінансово-господарської рівноваги у разі відхилення підприємства від лінії рівноваги чи зони безпеки, що є дуже цінним під час використання саме цього методу [11, с. 203–212]. Однак метод має недолік, а саме неможливість урахування стану підприємства в конкретному, діловому, кредитному та ринковому середовищі.

Фінансова діяльність підприємства повинна бути спрямована на забезпечення систематичного надходження й ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової і кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних та залучених коштів, фінансової стійкості для ефективного функціонування підприємства. Адже цим зумовлені необхідність і практична значущість систематичної оцінки фінансового стану підприємства та ефективності використання ресурсів підприємства, що відіграє вирішальну роль у забезпеченні його стабільного фінансового стану.

Основними критеріями вибору того чи іншого методу оцінки можуть бути:

1) часові обмеження: якщо оцінку необхідно здійснити найближчим часом, то не рекомендується використовувати коефіцієнтний, комплексний чи інтегральний методи;

2) розгорнутість аналізу – рівноважний метод аналізу не враховує такі показники діяльності підприємств, як конкурентоспроможність, кредитоспроможність, ділова активність та ін.;

3) наявність доступу до детальної інформації про діяльність підприємства, якщо така існує,

варто вибрати комплексний або коефіцієнтний підхід [12, с. 172].

Основним напрямом забезпечення досягнення золотой середини фінансової рівноваги підприємством у кризових умовах є скорочення обсягу використання фінансових ресурсів. Заходи для поліпшення фінансового становища є індивідуальними для кожного з підприємств та залежать від сфери діяльності, номенклатури, асортименту продукції, кон'юнктури ринку, регіональної інфраструктури, системи управління підприємством, структури витрат на виробництво, техніко-технологічних можливостей та багатьох інших чинників.

Нині в економіці України актуальним постає завдання вдосконалення форм і методів фінансового забезпечення функціонування підприємств, тобто пошук та розроблення новітніх ефективних шляхів та методик аналізу фінансової діяльності.

Висновки. Отже, фінансові ресурси є одним із найважливіших складників забезпечення продуктивної діяльності підприємств, але водночас і досить складним елементом для дослідження. У фінансово-господарській роботі вагомою є здатність фінансових ресурсів трансформуватися в матеріальні, технічні, інтелектуальні, інноваційні та інші види.

Аналіз сучасного стану, проблем і шляхів розвитку дає змогу висунути низку рекомендацій щодо підвищення цільового використання та додаткового залучення резервів фінансових ресурсів, а саме:

- вдосконалення інформаційного забезпечення фінансового стану суб'єкта господарювання;
- розроблення методологічного забезпечення прогнозування фінансового стану;
- вдосконалення структури аналізу фінансового стану підприємства на кожному етапі;
- перегляд та доопрацювання нормативних актів, які розкривають методологічні аспекти аналізу фінансового стану підприємства;
- пошук нових ефективних шляхів поліпшення фінансової діяльності;
- адаптація методологічних аспектів аналізу до сучасних економіко-ринкових умов в Україні.

Отже, можна дійти висновку, що аналіз фінансового стану підприємства дає якісну та кількісну оцінку про його діяльність, яка є невід'ємним складником економічного ринку України.

Водночас для оцінки достовірності та використання у процесі управлінських рішень варто використовувати коефіцієнтний або комплексний метод, адже вони є найбільш розгорнутими й охоплюють усі галузі діяльності підприємства. Досліджені методи представляють підприємство та всі його зв'язки як взаємопов'язану систему руху фінансових ресурсів, що дає змогу якомога ширше оцінити його фінансовий стан.

Список літератури:

1. Угляренко О.М. Формування фінансових ресурсів підприємств (на прикладі підприємств спиртової галузі України): дис. ... канд. екон. наук: 08.04.01; Київський національний економічний ун-т. К., 2005.
2. Фінансові ресурси підприємства. URL: <https://studfiles.net/preview/5370669/page:3/>.
3. Філімоненков А.С. Фінанси підприємств: навч. посіб. К.: Ніка-Центр, Ельга, 2002. 280 с.
4. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств; за ред. проф. А.М. Поддєрьогіна; 6-е вид., перероб. та доп. К.: КНЕУ, 2006. 552 с.
5. Гриньова В.М., Коюда В.О. Фінанси підприємств; 2-е вид., перероб. та доп. К.: Знання-Прес, 2004. 424 с.
6. Кірейцев Г.Г. Фінанси підприємств: навч. посіб.; за ред. д.е.н., проф. Г.Г. Кірейцева. К.: ЦУЛ, 2002. 268 с.
7. Поддєрьогін А.М., Білик М.Д., Буряк Л.Д. та ін. Фінанси підприємств: підручник; 6-е вид., перероб. та доп. К.: КНЕУ, 2006. 552 с.
8. Кіндрацька Г.І., Білик М.С., Загородній А.Г. Економічний аналіз: підручник; за ред. проф. А.Г. Загороднього; 3-е вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2008. – 487 с. ISBN 978-966-346-592-0.
9. Мних Є.В. економічний аналіз: підручник; вид. 2-е, перероб. та доп. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 472 с.
10. Варланов Ю.Ю., Варланов О.Ю. Моделювання фінансового стану підприємств: сутнісний підхід до інтегрованої оцінки. Економічні науки. Вип. 59. С. 139–146.
11. Котенок Г.М. Виявлення переваг та недоліків методів оцінки фінансового стану підприємства. Науково-технічний довідник. № 3. С. 203–212.
12. Азарова А.О., Рузакова О.В. Математичні моделі та методи оцінювання фінансового стану підприємства: монографія. Вінниця: ВНТУ, 2010. 172 с.